

Рецензия

от доц. д-р Албена Накова,

член на научно жури съгласно заповед №24/17.01.2024 г.

за дисертационния труд на Весела Бойкова Цекина на тема „Политическите лидери на Европейския съюз в историческа перспектива“ за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата, Докторска програма „Социология“ в ЮЗУ „Неофит Рилски“, Благоевград

Предложеният за защита дисертационен труд се състои от увод, шест глави и заключение в общ обем от 201 страници, в това число основен текст от 172 страници, списък с библиографски източници и две приложения. Структурата на дисертацията отговаря на традиционната за такъв тип разработки структура – изведена е актуалността и значимостта на изследвания проблем, конкретизиран е обекта на изследването, очертани са основната цел и задачите, които определят структурирането на дисертационния труд, изведена е основната теза и е очертана спецификата на методологията, както и основните методи, приложени за набиране на емпиричната информация. Като специално достойнство на работата следва да се отбележи ясното формулиране на ограниченията. В съдържателно отношение дисертационният труд покрива напълно изискванията за подобен род академични трудове – започва с теоретична част, задаваща концептуалната рамка на изследването и анализираща различните аспекти на изследвания проблем, последвана от исторически преглед на състоянието и развитието на анализирания явление и завършва с емпирични резултати от проведени авторски изследвания по темата. Подобно структуриране напълно съответства на поставените цели и задачи и позволява реализиране на търсените резултати. За целите на изследването е използван впечатляващ брой от 251 литературни източника, от които 26 са на български език и 225 - на английски език.

Най-напред бих искала да отбележа, че темата за политическото лидерство е **изключително актуална и важна**, при това не само в теоретичен, но преди всичко в практико-приложен аспект, доколкото в съвременната динамична световна обстановка на постоянни кризи, все по-чести военни конфликти и като че ли наново

възраждащо се полярно противопоставяне на демократични управления и авторитарни режими, политическите лидери и по-точно казано умелите и успешни политически лидери се превръщат в ключови фигури, от които зависи преодоляването на сериозни конфликти и излизането от кризисни ситуации. Поради това знанието за политическото лидерство и в частност за лидерството в Европейския съюз, вкл. в историческа перспектива и като примери за успешни европейски политически лидери, може да бъде изключително полезно и да изпълнява важни социални функции днес, особено с оглед на необходимостта от съчетаване на националните интереси на всяка от страните членки с колективните интереси на общността при вземането на управленски решения. А набирането на информация за доверието на българските граждани към националните и европейски лидери има ключово значение както за успешното протичане на евроинтеграционните процеси у нас, така и за излизането от политическата криза в страната, която като че ли все не намира разрешение през последните няколко години. Всичко това определя както актуалността и значимостта на разработваната тема, така и нейната конкретна практическа стойност и приложимост.

Изложението в дисертационния труд е структурирано от съдържателна гледна точка в шест глави, между които е налице теоретична свързаност, логическа последователност и постепенен преход от общотеоретично към конкретно емпирично ниво на анализ, което е безспорно свидетелство за добро познаване от страна на автора на изследваната проблематика и реализирано високо ниво на професионална компетентност.

Първата глава задава теоретичната рамка на изследването, в която ще бъде разположен целият последващ анализ. Тя е посветена на анализа на лидерството като социален феномен като проследява промените в подходите към неговото изучаване, които отразяват прехода към модерното общество и неговите потребности. Проследени са множество теории за лидерството, анализирани са възгледите на множество автори, което говори за сериозна теоретична подготовка и високо ниво на професионална компетентност на автора. При това отделните теории, не просто са анализирани, към тях се подхожда винаги критично, търсят се работещите идеи, които са приложими и днес. Във връзка с това Весела Цекина съчетава няколко научни подхода при анализа си на лидерството. От една страна,

това е социално-историческият подход, доколкото тя утвърждава разбирането за лидерството като динамичен социален феномен, който трябва да се разглежда винаги в неговия социално-исторически контекст и който е зависим от конкретния контекст. От друга страна, при извеждането на качествата на успешния лидер, тя съчетава подходите на социологията и социалната психология, доколкото утвърждава качествата на успешния лидер като зависими от редица фактори на конкретната социално-историческа среда и същевременно ги представя като резултат както на обективни, така и на субективни фактори (триадата идея-вдъхновение-импулс). По този начин Весела Цекина реализира един наистина комплексен подход към изучаването на лидерството, който ѝ позволява да проникне в дълбочина в неговата същност и да обхване всичките му страни и специфики, което отчитам като основно постижение на тази първа глава от дисертацията.

Специално внимание тук заслужава и дефинирането на публичното лидерство, което ще бъде основният предмет на анализ по-нататък в дисертационния труд, като мобилизация на индивиди, организации и мрежи с цел формирането и реализацията на цели, идеи и ценности в служба на положителното развитие на публичната сфера. По този начин нейният анализ слиза на едно по-ниско теоретично ниво и всъщност още оттук започва последователно провежданите в отделните глави подход на все по-голяма конкретизация и преминаване от общо теоретичното към конкретно емпиричното ниво на анализ, който в крайна сметка ще завърши с представяне на конкретни емпирични резултати от проведеното от Весела Цекина авторово изследване по темата.

Втората глава от дисертацията е посветена на политическото лидерство като форма на публичното лидерство в съвременните условия. Тук отново прави впечатление богатството от представени теоретични концепции и научни възгледи за политическото лидерство, което отразява високото ниво на теоретична подготовка на Весела Цекина. И към анализа на политическото лидерство тя прилага същия комплексен научен подход, заявен в предходната глава, този път изразен чрез идеята за „ситуационизъм“, утвърждаваща разбирането за условията на ситуацията, в която дадена група/общност се намира, като основен фактор, предопределящ кои черти е необходимо определена личност да притежава, за да заеме позицията на лидер за съответната група. Тази глава поставя началото на

дискусията за политическия лидерски модел в Европейския съюз, като преход към въпроса за лидерството в контекста на ЕС, който е в центъра на вниманието на следващата трета глава от дисертационния труд. По този начин се постига плавната последователност на прехода от една глава към друга, което потвърждава уменията на Весела Цекина да борава с материята, която анализира, което на свой ред е още един показател за нейното високо ниво на теоретична подготовка по темата на дисертацията.

Третата глава от дисертацията представя исторически обзор на развитието на Европейския съюз и неговите институции и всъщност изпълнява ролята на теоретична база за анализите в четвъртата глава, които са конкретно посветени на спецификата на политическото лидерство в Европейския съюз.

Четвъртата глава от дисертационния труд анализира спецификите на политическото лидерство, така както то се реализира в рамките на Европейския съюз и мястото на лидерството в управлението на Съюза. Специалният акцент на тази глава от дисертацията са очертаните профили на четирима европейски политически лидери на XX век, представени с цел, от една страна да се разкрият идеите на хората, поставили основите на съвременния модел на лидерство в Европейския съюз, а от друга страна, да се илюстрира какъв тип лидерство е било уважавано, успешно и ценено от гражданите в различни исторически периоди на миналия век, т.е. с цел да се покаже историзма в разбиранията за лидерството и зависимостта от конкретната социално-историческа ситуация, в която лидерите се налага да се изявяват. По този начин още веднъж се задава проблемът, който ще бъде дискутиран в следващата глава от дисертацията, а именно как доминиращите обществени нагласи в конкретния социално-исторически период от развитието задават характеристиките и предопределят профила на успешния лидер и как съвкупността от субективни и обективни фактори въздейства за формирането на доверие към лидерите. Тук не мога да не отбележа изключително интересните анализи на дейността на Жан Моне, Шарл дьо Гол, Хелмут Кол и Маргарет Тачър, които придават плътност на текста, автентичност на звученето и като цяло оригиналност на дисертацията. Показател за професионализма на автора и уменията да борава с материала е фактът, че тя не остава единствено при разказите за основоположниците и строителите на обединена Европа, а от техните житейски

съдби и дейност извежда определени лидерски качества, които обобщава и обосновава като конкретни лидерски типове, което всъщност е основният принос на тази глава от дисертацията.

Петата глава на дисертационния труд е посветена на проблема за доверието на гражданите в европейските политически лидери и в институциите на ЕС, като представящ другата страна на лидерството – обществените представи, нагласи и ценности като детерминиращи профила на успешния лидер, валиден и приет за конкретния социално-исторически период от общественото развитие. Тук виждаме още веднъж ясно заявен социологически подход към изследваното явление, отчитащ спецификата на социалното взаимодействие и влиянието на средата. Доверието на гражданите в европейските политически лидери е представено на примера на българските граждани. За анализа на доверието на българските граждани е приложен метода на вторичен анализ на данни от проведени емпирични изследвания.

Последната **Шеста глава** от дисертацията е ключова, доколкото представя резултати от проведеното авторово изследване относно мнението на българските граждани за българските и европейските политически лидери, с което се цели доказване на основната теза на дисертационния труд. Като позитивен елемент в методологията на емпиричното изследване следва да се отбележи съчетаването на количествени (проучване на общественото мнение на българските граждани) и качествени (интервю с евродепутати/политически лидери) методи, което позволява отчитане на различни гледни точки и предпазва от едностранчивост и субективизъм при интерпретирането на данните. В същото време, обаче тук е и основната ми бележка към Весела Цекина. Тя посочва, че що се отнася до количественото изследване извадката, с която работи от 50 респондента е представителна, доколкото отговаря като структура на структурата на населението на страната по определени социодемографски показатели (пол, възраст, образование, местоживееене и семейно положение). Но за да бъде една извадка представителна, тя трябва да отговаря на условията за обем и начин на подбор на респондентите. Очевидно е, че извадка от 50 респонденти няма как да е представителна за българските граждани. Начинът на подбор на респондентите – онлайн, на принципа на отзовалите се - също не предполага представителност. Това се вижда в крайна сметка и от демографските

показатели на отговорилите лица, които не съответстват на структурата на населението на страната, съгласно данните от последното преброяване. Поради това, наред с коректно отбелязаното едно ограничение на емпиричното изследване, свеждащо се до интервюиране само на български граждани, поради невъзможността за организиране на изследване сред европейските граждани, би следвало в дисертационния труд да бъде отбелязано и второто ограничение на така проведеното изследване, а именно, че то е непредставително, доколкото е проведено с ограничен брой респонденти, което е разбираемо предвид възможностите, с които разполага един докторант за самостоятелно финансиране на национално представително изследване. Във връзка с това следва изрично да бъде посочено, че получените резултати са валидни само за изследваните лица, но те позволяват установяването на връзки и зависимости, които подлежат на по-нататъшна проверка чрез представително изследване. Факт е обаче, че в резултат от проведеното изследване са установени изключително интересни и ценни резултати, които заслужават да бъдат отбелязани като принос на дисертационния труд и като принос към емпиричната база данни на българската социология. Факт е също така, че в резултат на проведеното изследване Весела Цекина е успяла да докаже заявената в началото на дисертационния труд теза и по този начин е изпълнила предварително поставените цел и задачи. Към това бих добавила изключително точния език и прецизен изказ на автора, уменията ѝ да прави задълбочени анализи и да формулира собствени изводи с приносен характер. Впечатление правят също така сериозната теоретична подготовка на Весела Цекина, оригиналността на идеите ѝ и широтата на интересите, които я открояват като човек, подходящ за академична кариера.

В заключение бих казала, че Весела Цекина е написала един изключително интересен, многостранен, задълбочен и подплатен както с теоретична, така и с емпирична информация труд за състоянието и развитието на феномена политическо лидерство в европейски и национален мащаб. Приемам направената от нея самооценка на приносните моменти в дисертационния труд. Оценявам високо и публикационна ѝ активност, която напълно отговаря на минималните национални изисквания за отчисляване на докторант с право на защита.

След всичко казано до тук, искам да изразя своето категорично убеждение, че предложеният за защита дисертационен труд „Политическите лидери на Европейския съюз в историческа перспектива“ с автор Весела Цекина **отговаря на всички изисквания за присъждане на образователната и научна степен „доктор“** по докторска програма „Социология“ в професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата, поради което ще гласувам тази научно-образователна степен да ѝ бъде присъдена.

4.02.2023 г.

доц. д-р Албена Накова

REVIEW

by Assoc. Prof. PhD Albena Nakova, concerning a Dissertation for acquiring the Educational and Scientific Degree “Doctor” in the Field of Higher Education 3.1.

Sociology, Anthropology and Cultural Sciences

On the topic:

"The political leaders of the European Union in historical perspective"

Author: Vesela Tsekina

The proposed dissertation consists of an introduction, six chapters and a conclusion in a total of 201 pages, including a main text of 172 pages, a list of bibliographic references and two annexes. The structure of the dissertation corresponds to the traditional structure for this type of work - the relevance and significance of the research problem is outlined, the object of the research is specified, the main goal and tasks are defined, which determine the structuring of the dissertation work, the main thesis is stated and the specifics of the methodology are described, as well as the main methods applied to collect empirical information. As a special strength of the work, the clear formulation of the limitations should be noted. In terms of content, the dissertation fully meets the requirements for this kind of academic work - it begins with a theoretical part, setting the conceptual framework of the study and analyzing the different aspects of the problem, followed by a historical review of the state and development of the analyzed phenomenon and ends with empirical results of the author's research on the topic. Such structuring is fully in line with the set goals and objectives and allows the realization of the sought results. For the purposes of the study, an impressive number of 251 literature sources was used, of which 26 are in Bulgarian and 225 - in English.

First of all, I would like to note that the topic of political leadership is **extremely relevant and important**, and not only in theoretical, but above all in practical-applied aspect, insofar as in today's dynamic global environment of constant crises, increasingly frequent military conflicts and a seemingly resurgent polar confrontation of democratic governments and authoritarian regimes, political leaders and, more precisely, successful political leaders become key figures on whom the overcoming of serious conflicts and the emergence from crisis situations depend. Therefore, knowledge about political leadership and, in particular, leadership in the European Union, including from a historical

perspective and as examples of successful European political leaders, can be extremely useful and fulfil important social functions today, especially in view of the need to reconcile the national interests of each member state with the common interests of the community when making governance decisions. And gathering information about the trust of Bulgarian citizens in national and European leaders is of key importance both for the successful progress of the European integration processes in Bulgaria and for getting out of the political crisis in the country, which seems to be still not finding a solution in the last few years. All this determines both the relevance and importance of the developed topic and its specific practical value and applicability.

The dissertation is structured in terms of content in six chapters, between which there is a theoretical coherence, logical consistency and gradual transition from a general theoretical to a specific empirical level of analysis, which is undeniable evidence of a good knowledge of the author of the studied issues and a high level of professional competence.

The **First chapter** sets the theoretical framework of the study within which all subsequent analysis will be situated. It is devoted to the analysis of leadership as a social phenomenon, tracing the changes in approaches to its study that reflect the transition to modern society and its needs. Numerous theories of leadership are traced, the views of many authors are analyzed, which speaks of a serious theoretical background and a high level of professional competence of the author. And the individual theories are not just analysed, they are always approached critically, looking for working ideas that are applicable today. In this regard, Vesela Tsekina combines several scientific approaches in her analysis of leadership. On the one hand, it is the socio-historical approach insofar as it affirms an understanding of leadership as a dynamic social phenomenon that must always be considered in its socio-historical context and that is context dependent. On the other hand, in deriving the qualities of a successful leader, the author combines the approaches of sociology and social psychology insofar as she affirms the qualities of a successful leader as dependent on a number of factors of the specific socio-historical environment and at the same time presents them as the result of both objective and subjective factors (the idea-inspiration-impulse triad). In this way, Vesela Tsekina implemented a complex approach to the study of leadership, which allows her to penetrate deep into its essence

and to cover all its aspects and specificities, which I consider as the main achievement of this first chapter of the dissertation.

The definition of public leadership, which will be the main subject of analysis later in the dissertation, as the mobilization of individuals, organizations and networks for the formation and implementation of goals, ideas and values in the interest of the positive development of the public sphere, deserves special attention here. Thus, the author's analysis descends to a lower theoretical level and in fact from here begins the approach of successively greater concretization and transition from the general theoretical to the specific empirical level of analysis, which will ultimately end with the presentation of specific empirical results from the author's research on the topic.

The **Second chapter** of the dissertation is devoted to political leadership as a form of public leadership in contemporary conditions. The richness of presented theoretical concepts and scientific views on political leadership, which reflects the high level of Vesela Tsekina's theoretical background, is again impressive. In the analysis of political leadership, she applies the same complex scientific approach outlined in the previous chapter, this time expressed through the idea of 'situationism', affirming the understanding of the situational conditions of a group/community as the main factor determining what qualities a particular individual must possess to become a leader of the group in question. This chapter sets the beginning of the discussion on the political leadership model in the European Union, as a transition to the question of leadership in the EU context, which is the focus of the next third chapter of the thesis. Thus, the sequence of the transition from one chapter to another is smooth, which confirms Vesela Tsekina's skills in handling the analyzed material, which in turn is another indicator of the high level of her theoretical knowledge on the topic of the dissertation.

The **Third chapter** of the dissertation presents a historical overview of the development of the European Union and its institutions and actually serves as a theoretical basis for the analyses in the fourth chapter, which are specifically devoted to the specifics of political leadership in the European Union.

The **Fourth chapter** of the dissertation analyses the specifics of political leadership as it is implemented within the European Union and the place of leadership in the governance of the European Union. The special focus of this chapter of the thesis is the profiles of four European political leaders of the twentieth century, presented with the

aim, on the one hand, to reveal the ideas of the people who laid the foundations of the modern model of leadership in the European Union, and, on the other hand, to illustrate what type of leadership was respected, successful and valued by citizens in different historical periods of the last century, i.e. in order to show the historicism in the understanding of leadership and the dependence on the specific socio-historical situation in which leaders have to act. Thus, the problem that will be discussed in the next chapter of the dissertation, namely how the prevailing social attitudes in a particular socio-historical period of development set the characteristics and predetermine the profile of a successful leader and how the totality of subjective and objective factors influences the formation of trust in leaders, is once again posed. Here I cannot fail to mention the extremely interesting analyses of the activities of Jean Monnet, Charles de Gaulle, Helmut Kohl and Margaret Thatcher, which give density to the text, authenticity of sound and overall originality to the dissertation. An indication of the author's professionalism and ability to handle the material is the fact that she does not stay only with the stories about the founders and builders of united Europe, but from their lives and activities she derives certain leadership qualities, which she summarizes and justifies as specific leadership types, which is in fact the main contribution of this chapter of the dissertation.

The **Fifth chapter** of the dissertation is devoted to the problem of citizens' trust in European political leaders and EU institutions, presenting the other side of leadership - public perceptions, attitudes and values as determining the profile of a successful leader, valid and accepted for the specific socio-historical period of social development. Here we see once again a clearly stated sociological approach to the phenomenon under study, taking into account the specificity of social interaction and the influence of the environment. Citizens' trust in European political leaders is presented by the example of Bulgarian citizens. For the analysis of the trust of Bulgarian citizens the method of secondary analysis of data from conducted empirical studies is applied.

The last **Sixth chapter** of the dissertation is key insofar as it presents the results of the author's research on the public opinion of the Bulgarian citizens about the Bulgarian and European political leaders, which aims to prove the main thesis of the dissertation. As a positive element in the methodology of the empirical research should be noted the combination of quantitative (survey of public opinion of Bulgarian citizens) and qualitative (interview with MEPs/political leaders) methods, which allows taking into

account different points of view and prevents one-sidedness and subjectivism in the interpretation of the data. At the same time, however, here is my main comment to Vessela Tsekina. She points out that, as far as the quantitative study is concerned, the sample of 50 respondents is representative insofar as it corresponds to the structure of the country's population in terms of certain socio-demographic indicators (gender, age, education, place of residence and marital status). But for a sample to be representative, it must meet the conditions of size and method of selection of respondents. Obviously, a sample of 50 respondents cannot be representative of Bulgarian citizens. The way respondents were selected - online, on the basis of those who responded - also does not suggest representativeness. This is ultimately evident from the demographics of the respondents, which do not correspond to the population structure of the country, according to the last census. Therefore, along with the correctly noted one limitation of the empirical study, reduced to interviewing only Bulgarian citizens, due to the impossibility of organizing a survey among European citizens, the dissertation should also note the second limitation of the study thus conducted, namely that it is unrepresentative insofar as it was conducted with a limited number of respondents, which is understandable given the opportunities available to a doctoral student to self-fund a nationally representative study. In this regard, it should be explicitly stated that the results obtained are valid only for the persons surveyed, but they allow the establishment of relationships and dependencies that are subject to further verification through representative study. The fact is, however, that as a result of the conducted research extremely interesting and valuable results were found, which deserve to be noted as a contribution of the dissertation and as a contribution to the empirical database of Bulgarian sociology. It is also a fact that as a result of the conducted research Vesela Tsekina has managed to prove the thesis stated at the beginning of the dissertation and thus has fulfilled the previously set goals and objectives. To this I would add the author's extremely correct language and precise expression, her ability to make in-depth analyses and to formulate her own conclusions of a contributory nature. Also impressive are Vesela Tsekina's serious theoretical background, the originality of her ideas and the breadth of her interests, which make her stand out as a person suitable for an academic career.

In conclusion, I would say that Vesela Tsekina has written an extremely interesting, multifaceted, in-depth and supported with both theoretical and empirical

information work on the state and development of the phenomenon of political leadership in European and national scale. I accept her self-assessment of the contributions made in the thesis. I also highly appreciate her publication activity, which fully meets the minimum national requirements for a PhD student.

After all that has been said so far, I would like to express my firm conviction that the proposed dissertation "The Political Leaders of the European Union in Historical Perspective" by Vesela Tsekina meets all the requirements for the award of the educational and scientific degree "PhD" in the doctoral programme "Sociology" in the professional field 3.1. Sociology, Anthropology and Cultural Sciences, therefore I will vote to award her this degree.

February 4, 2023

Assoc. Prof. Dr. Albena Nakova